

Галина ШУМИЦЬКА,
кандидат філологічних наук, доцент,
декан філологічного факультету УжНУ

НІМЧУКОВІ МАЙДАНИ

Задум створити фільм про Василя Німчука визрів на філологічному факультеті Ужгородського національного університету без поспіху, формувалася переважно тими людьми, які знають професора особисто. Певний досвід такої роботи вже є: зняли й презентували на факультеті документальну стрічку про вченого зі світовим ім'ям, засновника діалектологічної наукової школи на Закарпатті Йосипа Дзєндзелівського.

Тридцятисемихвилинна документальна стрічка «Життя на карті діалекту» була презентована в університеті після відзначення 90-річного ювілею мовознавця, до якого йому не судилося дожити. Основний масив інформації збирали під час наукових читань, організованих на філфаці 2011 року. Цим же принципом вирішили скористатися, дізнавшись, що україн-

ська наукова спільнота готується до наукових читань з нагоди вшанування 80-річчя професора Василя Німчука в Інституті української мови НАН України.

На кафедрі журналістики Ужгородського національного університету до того часу запланували низку тем бакалаврських досліджень, які об'єднувалися навколо ідеї створення фільму. Відгукнулися студенти (Світлана Лапига, Валерія Турок, Тетяна Ладжун, Еліна Андрусь, Наталія Ігнаці, Марія Чаварга, Галина Кришинець), погодили свої дії їх керівники (Василь Шаркань, Іван Бабушак, Леся Поліха, Василь Путрашик, Галина Шумицька), активно допомагали доценти кафедри української мови Наталія Венжинович та Вероніка Баньої – сформувався авторський студентсько-викладацький колектив, який почав розробляти різні аспекти створення фільму: опрацьовуючи наукову літературу, писали перші варіанти кінотексту, вибудовували віртуальні відеоряди, планували локації для зйомок, шукали дизайнерські рішення тощо.

Приходило розуміння, що головне – наважитися. Бо ж Василь Німчук, з одного боку, – науковець-новатор у таких галузях, як джерелознавство, діахронічна діалектологія, ономастика, діалектна дериватологія і стилістика, український глото-, діалектогенез, етимологія, історія української мови і мовознавства, де професору вдалося окреслити нову проблематику й нові шляхи дослідницького пошуку, з іншого боку – наш чоловік, рідний, близький, уважний до кожного, твердий і непоступливий у принципових питаннях. Саме таким його знаємо на факультеті.

Василь Васильович – один із перших випускників філологічного факультету. 1950 року на тоді ще історико-філологічний факультет Василь Німчук перевівся з фізико-математичного, відчувши чи збагнувши своє покликання. До того закінчив школу зі срібною медаллю – золоту не вдалося отримати через «четвірку» з української мови, літературну норму якої він опановував лише чотири останні шкільні роки: в екзаменаційному творі про одну з п'єс О. Корнійчука випускник припустився прикрої помилки – написав «ентузиаст» замість «ентузіаст»... Такі цікаві автобіографічні факти про професора додали сміливості, чи то сміливості, за нормою Проекту правопису, який він обстоює.

Найважливіше було віднайти наскрізну ідею фільму, і вона починала вимальовуватися, зокрема, після опрацювання ювілейних статей про Василя Васильовича українських мовознавців – життя Німчука на олтарі науки. А починався цей шлях від батьківського й материнського слова та з усвідомлення Божого благословення. Отже, концептами фільму стали «рідна земля» – «церква» – «наука (книга)». Три ключові лінії, над розробкою яких треба було працювати – кожен бачив це по-своєму: збиралися, обговорювали, щоразу більше розуміючи, що самої лише літератури мало – потребували живого спілкування.

Тоді й вирішили, що до Києва поїдемо не лише вітати, а й провадити відеозапис: оскільки там збереться максимально близька Василю Васильовичу за духом та інтересами наукова спільнота, то такої нагоди пропускати не можна – слід максимально зібрати такі необхідні відеокоментарі, які допоможуть потім формувати образ. Те, що Василя Васильовича побачимо тут лише в одній іпостасі – науковця – розуміли від самого початку. Гадалося, що саме це ключове.

Цієї мети вдалося досягти: збрали максимально повну офіційну (під час вітальних виступів) та неофіційну (індивідуальні відеокоментарі) інформацію про діяльність професора в царині української науки: Павло Гриценко, Микола Жулинський, Віктор Мойсієнко,

Ірина Фаріон, Микола Сулима, Віктор Бріцин, Ганна Воронич, Святослав Вербич та інші вчені радо розповідали про видатного колегу, наставника, товариша.

Професор Німчук своє подячне слово розпочав словами: «Я люблю щирість, правду, людяність і квіти».

Авторський колектив ще раз упевнився, що шлях до Німчука, попри його надзвичайну відкритість до людей, довгий: зробити фільм правдивим, щирим – таким, щоб його можна показати самому імениннику, буде непросто.

Переглянувши відзнятий відеоматеріал, вирішили: треба шукати витоки такої високої й самовідданої працездатності професора. Отже, наступною локацією мало стати емоційно комфортне для Василя Васильовича середовище. Домівка у рідному селі й близькі йому люди – ось що було потрібно. Наближалося Різдво – сприятливий період. Почався підготовчий (переговорний) етап.

Якщо в Інституті на урочистостях знімальна камера була вже нині доволі звичним атрибутом, то в селі, та ще й в атмосфері родинних свят, коли людина абстрагується від офіційних чинників, могла стати комунікативним бар'єром. Порятунком у цій непростій комунікативній ситуації стала довжанська церква: фільмувати почали саме звідти.

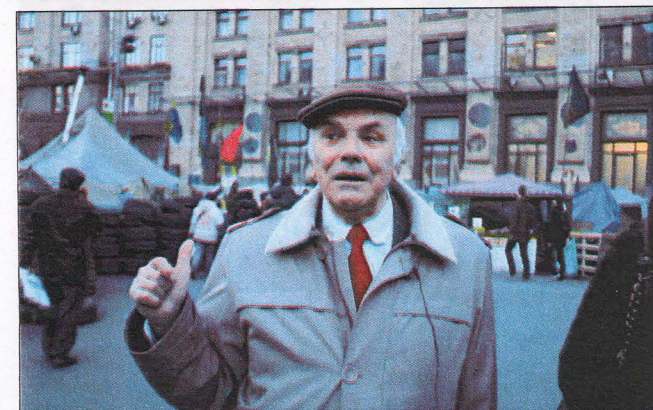
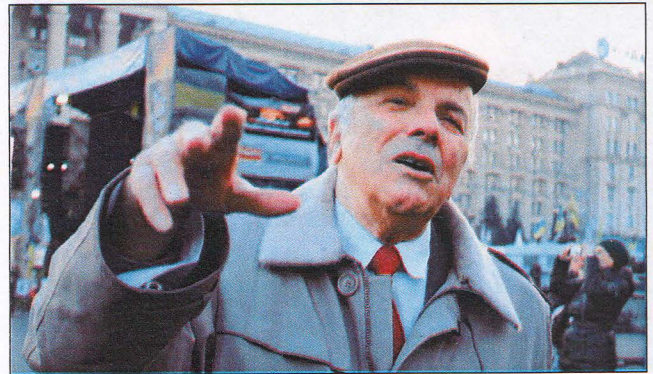
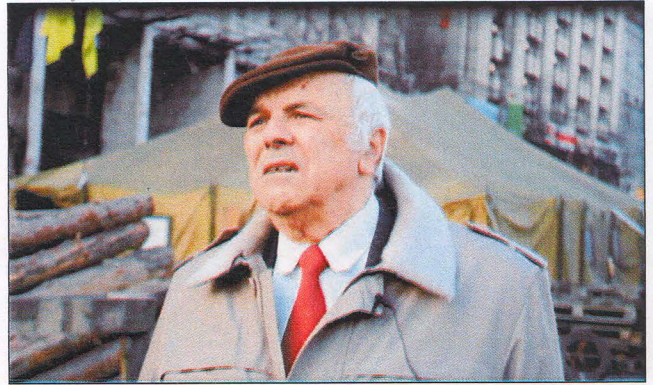
Після святкового богослужіння просто в храмі відбулися громадські слухання – докладний звіт священника і представника громади вірян про витрачені кошти, плани на наступний рік, жваві дискусії. Василь Васильович виявляв зацікавленість до всіх справ, радо коментував приїжджим з Ужгорода догостям громадські справи села. Побачене й почуте давало підстави висновкувати, що далеко не в кожному населеному пункті громада є такою свідомою, активною та дієвою – ось ще один важливий чинник формування характеру й життєвої позиції нашого героя.

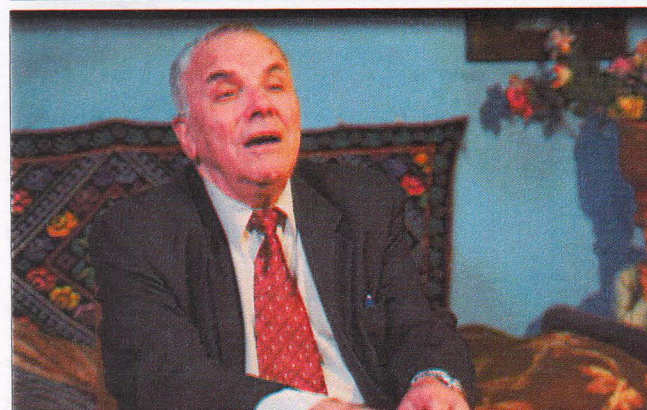
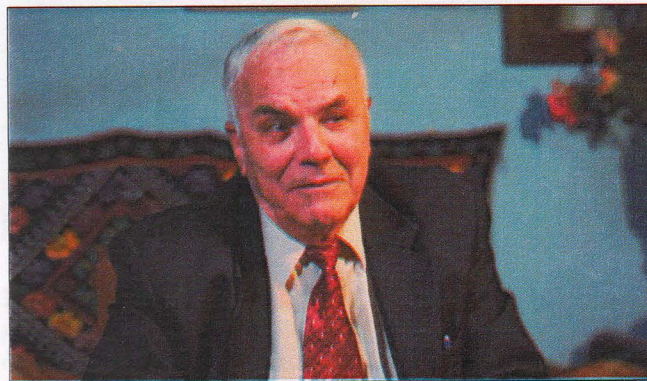
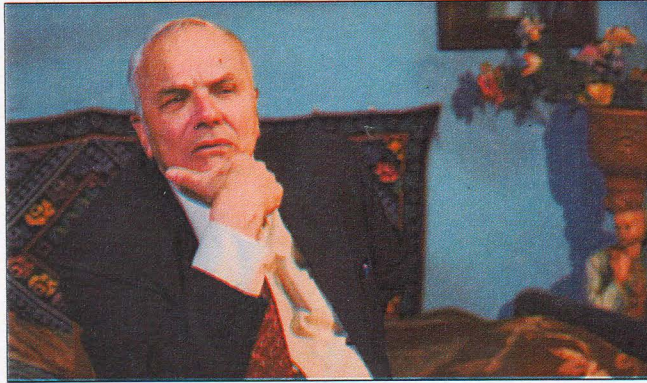
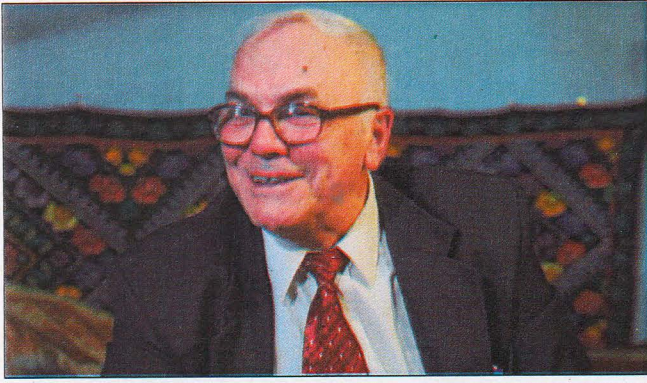
Не всяка громада на Закарпатті може й нині самоорганізуватися на акцію протесту й досягати мети завдяки принципності й злагоженості дій – довжанська на це здатна. Так, 11 жовтня 2013 року «Українська правда» писала: «Дорогу перекрили на великому сільському перехресті в селі Довге, де сходяться три дороги державного та обласного значення – на Сваляву, Хуст, Іршаву, відповідно Мукачєво та Ужгород. ...очікують пояснень від обласної влади, зокрема губернатора Закарпаття Олександра Ледида, якого ініціатори акції особисто запросили напередодні зустрітися з ними саме в Довгому, щоб чиновник дістався сюди тими дорогами, якими закарпатцям доводиться їздити щодня». Великий Майдан для Василя Васильовича почався з цього невеликого, але від того не менш значущого громадського майданчика.

У рідному селі вдалося відзняти вдосталь відеоматеріалу, у якому Василь Васильович постає перед нами вірником своєї церкви, свідомим членом своєї громади, сином своїх батьків, братом, стрийком та в багатьох інших іпостасях.

Майже чотиригодинний відеоматеріал презентує цілий спектр різних емоційних станів героя: тут і напруга й переживання, іронія й самоіронія, проте висока самоорганізація й самодисципліна, справжні веселощі й навіть пустощі при згадці про дитячі свої витівки, слези зворушення й жалю, смутку при згадці про батьків, зокрема, матір, неліцемерна самооцінка, свідченням чого є частий неконтрольований перехід на діалектне мовлення.

Василь Німчук співпереживає, може бути запальним і гострим, наголошує на важливості спілкування між українцями. Ось тут стає зрозумілим, чому все-таки погоджується на зйомки: усвідомлення важливості

комунікації між українцями в просторі і часі, тобто він і тут самовіддано працює: коментує ті важливі, подеколи й дразливі для нації моменти, за які хтось має брати на себе відповідальність. Він – бере.

Знову години роботи з відео. І все-таки чогось бракує. Попри неймовірну ввічливість і людинолюбність, Василь Васильович контролює процес: зйомки даються йому непросто.

Комунікативна ж бо установка одних полягає в тому, аби максимально взяти інформації для фільму – його ж герой, як людина культурна, толерантна, відповідальна й дуже скромна, на питання відповідає терпляче, але наміру відкриватися не має. Отже, інтенція адресата, скоріш інтуїтивна, ніж осмислена, визначає внутрішню програму мовлення і спосіб її втілення. Василь Васильович про інших готовий говорити годинами, про себе – відмовляється.

Назріває просто нагальна потреба побачити й почути такого Василя Васильовича, який не стримується. Де і як? Планується третя поїздка: знову до Києва. Тепер їдуть вже самі студенти. Вони зацікавлені не лише матеріалом, а й тим, що до захисту бакалаврських проектів залишаються лічені тижні, а концепція фільму все ще не сформована остаточно. Наскрізна ідея десь дуже близько, але до кінця ще не вловлена.

А в Києві у цей час Майдан!!! Василь Васильович не хоче більше зніматися, але готовий показати цим «надокучливим» дітям Майдан. Аякже! Це дуже цікаво й важливо. Наш герой терпляче вдає, що не розуміє маленьких студентських хитрощів (бо ж петличка знову на ньому), але цього разу не стримує себе: оце він ЛЮБИТЬ, це НЕНАВИДИТЬ, це його ДРАТУЄ, а це ЗАХОПЛЮЄ...

Молоді дослідники досягають мети: професор Німчук заговорив тоді, коли вийшов нібито з-під прицілу допитувачів, потрапивши на Майдан, буквально розчинився у спорідненому середовищі, себе з ним фактично ототожнив, віднайшов себе у ньому, як віднаходить себе доросла людина у своїй дитині чи в собі-дитині. Німчук – це Майдан у найглибиннішому його сенсі...

Тепер чимскоріш додому й монтувати, поки враження ще свіжі. Інша студентська група в той час знову перебуває у Довгому, спілкується з братом Іваном, племінницею Мирославою, односельцями, набирає планів рідних для Василя Васильовича сільських краєвидів.

Коли ж усі з'їжджаються до Ужгорода й обмінюються враженнями, стає зрозумілим: Василь Васильович знову все зробив з повною самовіддачею й точністю – інше маємо просто доробити.

Отже, саме студентам, молодій генерації, вдалося переорієнтувати комунікативну стратегію, застосувати оптимальні у цій ситуації способи й засоби підтримки зворотного зв'язку й відповідно уникнути проваду в досягненні комунікативної мети: одним-бо із найважливіших законів кооперативного спілкування є закон добровільної участі в комунікації.

Перший варіант фільму дістав життя ще навесні минуло року: студенти – його творці – успішно захистили свій бакалаврський комплексний проект. На черзі – певне коригування й доповнення після осмислення багатьох комунікативних чинників.

Мріяли би організувати презентацію стрічки в університеті восени за участі її героя. Ініціативу підтримав і ректор УжНУ Володимир Смоланка. У жовтні виповнюється 70 років від створення Ужгородського національного університету, а отже, й філологічного факультету, який був одним з перших чотирьох структурних підрозділів вишу.

З Божою поміччю...